

Remiss av betänkandet **Stärkt insyn i politiska processer (SOU 2025:52)** (Ju2025/01117)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i betänkandet "Stärkt insyn i politiska processer" (SOU 2025:52). Journalistförbundets remissvar begränsas till den del av utredningen som handlar om insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och aktörer som vill påverka beslut.

I utredningen konstateras att offentlighetsprincipen inte alltid kan utnyttjas av enskilda (inklusive journalister) för att få insyn, bland annat eftersom e-mail som skickas till en ledamot i egenskap av partiföreträdare inte är allmänna handlingar. Journalistförbundet delar bilden att offentlighetsprincipen inte är heltäckande när det gäller att erbjuda insyn i riksdagsledamöternas arbete. Enligt Journalistförbundet finns det dock anledning att i ljuset av dessa konstateranden från kommittén ytterligare analysera hur väl offentlighetsprincipen fungerar när det gäller riksdagsledamöter. Det kan inte uteslutas att det även finns anledning att utvidga offentlighetsprincipens tillämpningsområde avseende riksdagsledamöter.

Journalistförbundet noterar att den föreslagna regleringen är ett första steg på ett område där det idag helt saknas reglering och att kommittén därför har lagt sig på en låg nivå när det gäller frågor som vad som ska registreras, politikernas eget ansvar och möjligheten till sanktioner. Det finns, enligt Journalistförbundet, en risk för att förslaget blir tandlöst och leder till att vissa aktörer av olika anledningar inte lämnar in fullständiga redovisningar till Kammarkollegiet. Enligt Journalistförbundet är det viktigt att tillämpningen av reglerna därför utvärderas grundligt och att ett striktare regelverk övervägs för det fall det framkommer att det nya systemet missbrukas.

Journalistförbundet delar utredningens slutsats att en journalist som tar kontakt med en politiker i syfte att journalistiskt bevaka en fråga inte kan anses bedriva påverkanskommunikation. Enligt

Journalistförbundet finns det dock en uppenbar konfliktyta mellan å ena sidan den nya uppgiftsskyldigheten, särskilt i kombination med Kammarkollegiets utredningsskyldighet, och meddelar- och anskaffarfriheten, samt efterforskningsförbudet å andra sidan. Journalistförbundet anser därför att det tydligt bör framgå av den nya lagen, 4 §, att kontakter som omfattas av mediegrundlagens bestämmelser om meddelar- och anskaffarfrihet är undantagna från anmälningsskyldigheten.

13.2 En reglering om insyn ska införas

I utredningen föreslås att det ska införas en lag med syfte att trygga allmänhetens insyn i organiserade intressenters kommunikation med politiska beslutsfattare med avsikt att påverka politiska beslut. För Journalistförbundets medlemmar som bevakar riksdagsarbetet kommer den föreslagna regleringen ge viss möjlighet att i efterhand granska hur till exempel en riksdagsledamots kontakter med olika intressenter sett ut. Det kan fylla en viktig funktion i vissa fall. Offentlighetsprincipen får dock även fortsatt anses vara det mest effektiva sättet att som journalist få insyn i till exempel en viss riksdagsledamots arbete i ett lagstiftningsärende. I utredningen konstateras att offentlighetsprincipen inte alltid kan utnyttjas av enskilda (inklusive journalister) för att få insyn bland annat eftersom muntliga kontakter inte registreras i samma utsträckning som mailkontakter och att e-mail som skickas till en ledamot i egenskap av partiföreträdare inte är allmänna handlingar. Journalistförbundet delar bilden att offentlighetsprincipen inte är heltäckande när det gäller att erbjuda insyn i riksdagsledamöternas arbete. Enligt Journalistförbundet finns det dock anledning att i ljuset av dessa konstateranden från kommittén ytterligare analysera hur väl offentlighetsprincipen fungerar när det gäller riksdagsledamöter. Det kan inte uteslutas att det även finns anledning att utvidga offentlighetsprincipens tillämpningsområde avseende riksdagsledamöter.

Journalistförbundet noterar att den föreslagna regleringen är ett första steg på ett område där det idag helt saknas reglering och att kommittén därför har lagt sig på en låg nivå när det gäller frågor som vad som ska registreras, politikernas eget ansvar och möjligheten till sanktioner. Som exempel kan nämnas att bestämmelserna gäller för när det finns ett ärende, att politikerna själva inte omfattas av uppgiftsskyldigheten och att den som bryter mot reglerna enbart riskerar ett föreläggande som kan förenas med vite. Det finns, enligt Journalistförbundet, en risk för att förslaget blir tandlöst och leder till att vissa aktörer av olika anledningar inte lämnar in fullständiga redovisningar till Kammarkollegiet. Det i sin tur kommer att leda till att allmänheten och journalister får en felaktig bild av de kontakter som faktiskt förevarit. Det i sin tur riskerar att leda till att de nya reglerna att, tvärtemot syftet, urholkar förtroendet för riksdagens arbete. Enligt Journalistförbundet är det viktigt att tillämpningen av reglerna därför utvärderas grundligt och att ett striktare regelverk övervägs för det fall det framkommer att det nya systemet missbrukas.

13.7.5 Kontakter för journalistiska ändamål eller forskningsändamål omfattas inte

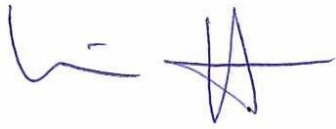
I utredningen föreslås att kontakt med politisk beslutsfattare eller medarbetare till politisk beslutsfattare för journalistiskt ändamål eller forskningsändamål inte ska omfattas av regelverket eftersom syftet med kontakten då inte är att påverka beredning eller beslut i ett ärende, för att främja ett visst intresse eller mål. Utredningen gör bedömningen att detta inte behöver anges särskilt i lagtexten. Journalistförbundet delar utredningens slutsats att en journalist som tar kontakt med en politiker i syfte att journalistiskt bevaka en fråga inte kan anses bedriva påverkanskommunikation. Journalistförbundet delar dock inte utredningens slutsats avseende behovet av ett särskilt undantag för journalistisk verksamhet som har skydd enligt mediegrundlagarna.

I utredningen behandlas inte den föreslagna lagens förhållande till mediegrundlagarna. Det nämns endast i en bisats att det är särskilt angeläget att sådana kontakter hålls utanför bland annat med hänsyn till "det grundlagsskydd som finns rörande journalistisk verksamhet". Det utredningen får antas syfta på är bland annat meddelar- och anskaffarfriheten i tryckfrihetsförordningen 1 kap, 7 § (motsvarande bestämmelse finns i Yttrandefrihetsgrundlagen 1 kap. 10 §). Enligt bestämmelsen står det "var och en fritt att meddela uppgifter i vilket ämne som helst i syfte att de ska göras offentliga i en tryckt skrift" (meddelarfrihet). Anskaffarfriheten innebär att "det står också var och en fritt att anskaffa

uppgifter i vilket ämne som helst i syfte att göra dem offentliga i en tryckt skrift eller att meddela uppgifter som avses i första stycket (anskaffarfrihet)". Enligt tredje stycket samma paragraf gäller att "för dessa friheter får inga andra begränsningar finnas än de som följer av denna grundlag".

Mediegrundlagarnas bestämmelser går därmed längre än att skydda bara journalisters kontakter med politiker. De skyddar också en meddelare som anskaffat uppgifter i syfte att de ska publiceras. Till detta kommer att det allmänna, i detta fall Kammarkollegiet, omfattas av efterforskningsförbudet (TF, 3 kap. 5 § 3 p.), vilket kan påverka utredningsmöjligheterna (se 13 § i den nya lagen).

Enligt Journalistförbundet finns det en uppenbar konfliktyta mellan å ena sidan den nya anmälningsskyldigheten, särskilt i kombination med Kammarkollegiets utredningsskyldighet, och meddelar- och anskaffarfriheten, samt efterforskningsförbudet å andra sidan. Journalistförbundet anser därför att det tydligt bör framgå av den nya lagen, 4 §, att kontakter som omfattas av mediegrundlagens bestämmelser om meddelar- och anskaffarfrihet är undantagna från anmälningsskyldigheten.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*